

VERRASSEND PASSEND

SPECIAL COMBINATIE
ONDERWIJS –
JEUGD MIDDELEN

PASSEND ONDERWIJS
IN DE PRAKTIJK

VERRASSEND PASSEND

SPECIAL COMBINATIE
ONDERWIJS –
JEUGD MIDDELEN

PASSEND ONDERWIJS
IN DE PRAKTIJK

INHOUD

Voorwoord	7
Inleiding	8
1. Jeugdzorg en onderwijs realiseren samen de Einstein Class	11
2. Eén loket voor ouders van de St. Maartenschool	15
3. Proeftuin Utrecht: samenwerken om het eenvoudiger te maken	19
4. School als Wijk: alle Groningse gemeenten slaan handen ineen	23
5. Vaste gezichten voor specialistische hulp in het speciaal onderwijs	27
6. WISH: samen faciliteren dat kinderen weerbaar worden	31
7. Leerkracht en hulpverlener samen in de school	35
8. De Tilburgse pilot ‘Zorg in Onderwijs’	39
Nabeschuiving	43
Colofon	50

VOORWOORD

Dat het in het belang is van kinderen en ouders dat onderwijs en jeugdhulp met elkaar samenwerken, wordt door iedereen herkend. Je wilt immers het beste doen voor het kind. Op steeds meer plaatsen in het land slaan scholen en jeugdhulporganisaties de handen ineen. De special Verrassend Passend 'Samenwerking onderwijs – jeugd'¹ geeft hiervan mooie voorbeelden. De samenwerkende partners willen ieder kind optimale ontwikkelingsmogelijkheden bieden en spannen zich hier gezamenlijk voor in. Zeker voor kinderen met extra ondersteuningsbehoeften en hun ouders is dit van groot belang.

Maar het is niet eenvoudig om een intensieve en duurzame samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp te bewerkstelligen. Dat heeft er mee te maken dat het gaat om twee werelden die elkaar niet altijd even goed verstaan en begrijpen. Voor een deel gaat dit over cultuur, maar komt voor een groot deel door het feit dat onderwijs en jeugdhulp onder verschillende wetten vallen. Scholen en jeugdhulporganisaties hebben daardoor immers te maken met verschillende regelgeving en verschillende geldstromen. Dat maakt het vaak lastig om budgetten samen te voegen, goede financieringsafspraken te maken om een gezamenlijke aanpak te realiseren.

Over die financiële kant van de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp gaat deze special van Verrassend Passend. U leest hierin een aantal voorbeelden van scholen, samenwerkingsverbanden, jeugdhulpinstellingen en gemeenten die het is gelukt om, ondanks de wettelijke barrières, te komen tot een gezamenlijke aanpak en financiering. Wat deze praktijken gemeen hebben is dat de samenwerkende partners blijf geven van durf, motivatie en creativiteit en dat ze het belang van kinderen en hun ouders voorop stellen. Zo komen onderwijs en jeugd tot mooie en krachtige oplossingen.

Mike Jolink
Projectleider Steunpunt Passend Onderwijs

1. Special: www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/knowledge-item/verrassend-passend-special-samenwerking-onderwijs-jeugd/

INLEIDING

Als het gaat over de (financiële kant van de) samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp kunnen we niet heen om René Peeters. In opdracht van de ‘coalitie Onderwijs-Zorg-Jeugd, een groep van 18 landelijke organisaties, schreef hij in 2018 het advies ‘Mét andere ogen’, waarin hij aangeeft hoe de samenwerking tussen de domeinen (passend) onderwijs, jeugd en zorg verbeterd kan worden. Inmiddels reist Peeters als ‘bestuurlijk aanjager onderwijs, jeugd en zorg’ door het land en stimuleert en adviseert hij gemeenten en regio’s om zijn adviezen in praktijk te brengen. Ter inleiding op de praktijkvoorbeelden in deze bundel leggen we hem een aantal vragen voor.

WAT ZIJN KANSRIJKE (FINANCIËLE) SAMENWERKINGS-MOGELIJKHEDEN TUSSEN ONDERWIJS EN JEUGDHULP?

“In mijn advies pleit ik ervoor dat budgetten ‘poreuze randen’ moeten hebben. Daarmee bedoel ik dat je delen van de verschillende budgetten samenvoegt. Dat kan op verschillende manieren. Eén van de manieren die ik stimuleer, is dat de verschillende domeinen – onderwijs, jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp, welzijn, veiligheid – samen een budget bij elkaar brengen en dat op instellingsniveau, op de werkvloer, wordt bepaald hoe dit budget wordt besteed in het belang van kinderen en ouders. Dit voorbeeld van poreuze randen zie ik nog niet terug in de praktijkvoorbeelden in deze bundel, maar hier wordt op verschillende plaatsen in het land over nagedacht.

Ik zie in dit boekje wel andere mooie voorbeelden van poreuze randen. Als je je afvraagt hoe je budgetten op een andere manier kunt inzetten, gaat het er soms vooral om dat de plek waar

de hulp wordt uitgevoerd wordt verplaatst. Jeugdhulpverleners doen hun werk bijvoorbeeld in de school, de plek waar kinderen en ouders toch al dagelijks komen. In het voorbeeld uit IJmuiden zien we dat jeugdhulp en school onder één dak zijn ondergebracht, zodat ouders en kinderen voor behandeling niet meer naar een andere plek hoeven te gaan. Ook het voorbeeld uit Amsterdam vind ik mooi; daar hebben ze van de jeugdhulp in het speciaal onderwijs een voorliggende voorziening gemaakt, zodat er geen individuele beschikkingen meer hoeven worden afgegeven. Daarmee zijn ouders en scholen verlost van veel administratieve rompslomp. Wat ik interessant vind in het voorbeeld uit Groningen is dat het zich afspeelt in het mbo, maar vooral dat het is gelukt om afspraken te maken met meerdere gemeenten. Dat vind ik erg knap! Succesvolle initiatieven lopen trouwens ook een risico: je moet oppassen voor een aanzuigende werking.”

HOE KUN JE SAMENWERKING TUSSEN ONDERWIJS EN JEUGDHULP STIMULEREN?

“Allereerst moet er een reden, urgentie zijn. Als je het goed aanpakt leidt urgentie namelijk tot goede en langdurige afspraken. Eén van de dingen die ik adviseer is te komen tot een lokale of regionale jeugdgrondwet. Daarmee bedoel ik dat je met de verschillende partijen, onder regie van de gemeente of regio, komt tot een aantal fundamentele afspraken waar je acht à tien jaar aan gaat werken. Dus niet vier jaar, want dan wordt het politiek. De betrokken partijen maken bijvoorbeeld afspraken over het tegengaan van thuiszitten, over vermindering van de residentiele jeugdzorg of over de afschaffing van gebouwen van het sbo – niet so – en het verplaatsen van die ondersteuning naar het reguliere onderwijs.

Die afspraken komen terug in het beleid van alle betrokken partijen. Dat betekent dat zij er allemaal in investeren en dat er een *gezamenlijke* focus is. Want daarin gaat het vaak mis: iedereen is goed bezig op z'n eigen terrein, maar men werkt onvoldoende samen. Mijn advies aan gemeenten en regio's is dan ook: til de lokale of regionale educatieve agenda – de LEA of REA – op naar een lokale jeugdgrondwet.

“IK ADVISEER OM TE KOMEN TOT EEN LOKALE OF REGIONALE JEUGDGRONDWET”

Het is noodzakelijk dat dit gebeurt op lokaal en regionaal niveau. Veel zaken worden landelijk aangevlogen, maar ik ben ervan overtuigd dat er lokale of regionale afspraken moeten worden gemaakt, omdat de situatie per gemeente en per regio sterk verschilt. De jeugdgrondwet in een stad als Utrecht zal er heel anders uitzien dan in een plattelandsgemeente met dertig kernen.

Een van de problemen waarmee samenwerkende partijen hierbij worden geconfronteerd – en dat zien we ook bij verschillende voorbeelden in deze bundel – is dat de regio-indeling van de samenwerkende domeinen verschilt: de jeugdzorgregio bijvoorbeeld bestrijkt een ander gebied dan het samenwerkingsverband passend onderwijs en de gemeente. Dat is heel lastig, omdat er dan weer constructies moeten worden bedacht voor bijvoorbeeld 'grensverkeer'. Hoe mooi zou het zijn als de regio's van de

samenwerkingsverbanden en de jeugdzorgregio's hetzelfde zijn!”

HOE ZORG JE ERVOOR DAT DE (FINANCIËLE) AFSPRAKEN DUURZAAM ZIJN?

“Uit een duurzame visie volgt ook een duurzame investering. Daarom is het noodzakelijk dat je met elkaar een krachtige visie en een stip op de horizon formuleert. Op basis daarvan maak je fundamentele afspraken die je vastlegt in een jeugdgrondwet. Je zegt met elkaar: dit is ons beleid voor de komende acht of tien jaar. En die afspraken komen terug in alle beleidsplannen van de deelnemende partijen. Als je dat doet, is het vanzelfsprekend dat alle betrokken partijen daarvoor langjarig middelen vrijmaken. Het is heel belangrijk dat daar goede plannen onder liggen en dat daarbij ook kinderen en ouders zijn betrokken. Natuurlijk kun je gaandeweg zaken aanpassen, maar de fundamentele doelstellingen moet je tussentijds niet veranderen.

Bij het opstellen van de fundamentele visie moet ieder domein, bijvoorbeeld onderwijs en jeugdhulp, zichzelf voortdurend de vraag stellen: wat kunnen wij bijdragen aan de doelstellingen van de ander en wat kan de ander betekenen voor onze doelstellingen? Het is essentieel dat zij zich verdiepen in elkaars doelstellingen, want dan worden ze zich ervan bewust dat ze elkaars expertise nodig hebben en verdwijnt de concurrentie. Daarom heb ik mijn advies de titel 'Mét andere ogen' gegeven. Waardeer elkaars expertise en kijk wat je voor elkaar kunt betekenen in het belang van het kind.”

TAEDE HAARSMA

BOUKJE TOL

ANJA BIEMANS

1.

JEUGDZORG EN ONDERWIJS REALISEREN SAMEN DE EINSTEIN CLASS

In de Einstein Class van CSG Anna Maria van Schurmanschool (AMS) in Franeker krijgen meerbegaafde jongeren met autisme onderwijs en begeleiding op maat. Het is een tweejarige pilot, maar als het aan de betrokkenen ligt, wordt dit een structurele voorziening, zo blijkt uit een gesprek met Taede Haarsma, de projectleider van de Einstein Class, Boukje Tol, wethouder sociaal domein in de gemeente Waadhoeke en Anja Biemans, directeur van samenwerkingsverband VO Fryslân-Noard. “We hopen dit ook in andere gemeenten in onze regio van de grond te krijgen”, aldus Biemans.

Deze ambities – borging van de Einstein Class en uitbreiding naar andere gemeenten – komen voort uit de positieve ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan. De Einstein Class bestaat nu ruim een jaar, maar er is voor dezelfde doelgroep een andere tweejarige pilot van het samenwerkingsverband aan vooraf gegaan. “Aanleiding was dat we zagen dat teveel jongeren met autisme afstromen, in het speciaal onderwijs terecht komen, op een zorgboerderij werken of thuis zitten”, zegt Biemans. “Daarom hebben we toen een oproep gedaan bij onze scholen om hier iets aan te doen. De AMS was een van de scholen die hiermee aan de slag is gegaan.”

AAN DE VOORKANT

Bij die eerste pilot was de gemeente nog niet betrokken, maar al gauw zag de school dat het een meerwaarde zou zijn als dat wél het geval zou zijn. “Wij hadden veel contacten met het gebiedsteam¹,” vertelt Haarsma, “en we stelden gezamenlijk vast dat je het beste resultaat kunt bereiken als jeugdzorg en passend onderwijs zijn geïntegreerd. Daarover zijn we met de gemeente in gesprek gegaan. De wethouder was enthousiast en dat heeft geleid tot deze tweede pilot: de Einstein Class.”

Vier arrangementen

In de Einstein Class krijgen jongeren met autisme onderwijs en ondersteuning op maat. Er zijn vier arrangementen. De arrangementen 1 en 2 zijn bedoeld voor leerlingen die relatief weinig ondersteuning nodig hebben om in de reguliere klas te kunnen functioneren. De pilot is vooral gericht op de zwaardere arrangementen. Bij arrangement 3 volgt de leerling minimaal 50% van de tijd onderwijs in de reguliere klas en 30% in de Einstein Class en arrangement 4-leerlingen kunnen geen onderwijs volgen in de reguliere setting en zijn minimaal 50% van de onderwijstijd in de Einstein Class.

1. In andere gemeenten ook wel ‘buurtteam’ of ‘wijkteam’ genoemd.

Er is een stuurgroep gevormd waarin de vier partners van de Einstein Class zitting hebben: de Anna Maria van Schuurmanschool, het samenwerkingsverband Fryslân-Noard, RENN4 en de gemeente Waadhoeke. Daarnaast is er een toelatingscommissie waarin professionals van de school, het samenwerkingsverband, het gebiedsteam en RENN4 zitting hebben.

Ten behoeve van de arrangementen 3 en 4 zet de gemeente middelen in vanuit de Jeugdwet, niet op basis van individuele beschikkingen, zoals gebruikelijk is, maar in de vorm van aanvankelijk 0,9 fte. Omdat het aantal Einstein Class-leerlingen groeit (er zijn nu 55 leerlingen) is dat inmiddels uitgebreid tot 1,5 fte. Met de jeugdwetmiddelen wordt er een zorgaanbieder ingezet, die gezamenlijk is gekozen. “Door deze constructie zijn wij er als gemeente aan de voorkant al bij betrokken”, zegt Tol. “Het is heel belangrijk dat de verschillende werelden en de geldstromen al vanaf het begin samenkomen. Zo kun je op het juiste moment en ter plekke doen wat het kind nodig heeft, kun je een goede verbinding maken met de gezinssituatie en kun je integraal zorg en onderwijs verzorgen. Het heeft kortom een enorme meerwaarde om vanaf de start samen te werken.”

VERANTWOORDEN

Het samenwerkingsverband bekostigt een deel van de personeelskosten en RENN4 levert expertise. “Doordat de geldstromen zijn

gescheiden en heel duidelijk is wie wat betaalt, hebben we daarover nooit gesteggel”, zegt Biemans. “We zijn nu aan het onderzoeken op welke manier we de middelen het beste kunnen verantwoorden. Want we willen de pilot straks graag omzetten in een structurele voorziening, maar daarvoor willen zowel de gemeenteraad als het bestuur van het samenwerkingsverband natuurlijk wel graag zien wat de resultaten van de aanpak zijn. We streven naar een verantwoordingsmodel dat niet bureaucratisch is en dat aangeeft wat de effecten zijn voor de leerlingen, voor de gemeente, voor de school en voor het samenwerkingsverband. Dat is nog wel een uitdaging.”

Haarsma, die de resultaten elke dag om zich heen ziet, realiseert zich dat het lang niet altijd mogelijk is om deze in ‘harde cijfers’ weer te geven. “Natuurlijk zeggen slagingspercentages, uitstroomcijfers en verzuimcijfers iets over de effectiviteit, maar als ik een leerling na een moeilijke, angstige periode blij door de gang zie lopen, zegt mij dat veel en veel meer. Dat soort effecten zijn echter niet in getallen uit drukken. De ouders zijn over het algemeen zeer tevreden en de ouderavonden worden zeer goed bezocht. We zien op de ouderavonden trouwens dat ouders elkaar ook als lotgenoten opzoeken.” “Ook dat zijn voor de gemeente belangrijke effecten”, stelt Tol. “Want met problemen in het gezin worden we als gemeente vroeg of laat toch geconfronteerd. Het is daarom heel mooi dat we die problemen met deze pilot

ook al enigszins kunnen tackelen. De Einstein Class heeft ook een preventieve functie, bijvoorbeeld als het gaat om thuiszitten.”

GRENZEN BEWAKEN

Het succes van de Einstein Class uit zich ook in de toestroom van leerlingen. De klas zit met 55 leerlingen vol en er worden nu – in september – al leerlingen aangemeld voor volgend schooljaar. Het ‘vertelt zich rond’, ook buiten de regio, en mogelijk heeft het een aanzuigende werking dat er voor deze klas geen TLV nodig is. Grenzen stellen en bewaken is dan ook een belangrijk aandachtspunt van de stuurgroep. Zo is bijvoorbeeld de toelatingsvoorwaarde ingevoerd dat bij arrangement 4-leerlingen het gebiedsteam betrokken moet zijn.

Ook heeft de stuurgroep besloten dat de deelname van leerlingen uit andere gemeenten wordt verrekend. Tol: “Voor die leerlingen moet de eigen gemeente een beschikking afgeven. In plaats van aan een zorgorganisatie betaalt die gemeente dat geld aan de gemeente Waadhoeke. Dat is voor beide gemeenten wel even wennen, maar het is natuurlijk logisch dat wij ons zorgbudget uitsluitend inzetten voor kinderen uit onze eigen gemeente.”

Het mooiste zou het zijn dat ook andere gemeenten op deze manier gaan samenwerken met onderwijs, vinden de gesprekspartners. Biemans: “De integraliteit van zorg en

onderwijs voor deze doelgroep willen we als samenwerkingsverband heel graag ook in andere gemeenten realiseren.”

TIPS

- Werk aan de voorkant al samen.
- Werk al vanaf de intake integraal door zowel onderwijs- als zorgprofessionals een plaats te geven in de toelatingscommissie.
- Richt een stuurgroep in waarin de betrokken partners zitting hebben.

MEER INFORMATIE

Taede Haarsma

t.haarsma@annamaria.nl

Anja Biemans

abiemans@swvfryslan-noard.nl

Gemeente Waadhoeke

bestuur@waadhoeke.nl

ANNE VERHEES

BERT FRINGS

TINIE VAN AALSUM

2.

ÉÉN LOKET

VOOR OUDERS VAN DE ST. MAARTENSCHOOL

Ouders ontlasten en rust brengen in de klas. Met die intenties hebben alle 12 gemeenten in Rijk van Nijmegen en Land van Cuijk, het samenwerkingsverband, zorgaanbieders en de Sint Maartensschool in Nijmegen de handen ineen geslagen. De samenwerking is gericht op de ouders en leerlingen van de St. Maartensschool, waar zo'n 200 kinderen met een meervoudige beperking onderwijs volgen. Drie betrokkenen vertellen erover: Bert Frings, projectwethouder, onder meer verantwoordelijk voor jeugdzorg, Tinie van Aalsum, bestuurder van het samenwerkingsverband PO Stromenland en Anne Verhees, directeur bedrijfsvoering van Punt Speciaal, het bestuur waar de St. Maartensschool onder valt.

Directe aanleiding voor de samenwerking was de noodkreet waarmee ouders van de St. Maartensschool in 2017 bij de gemeente aan de bel trokken over de gevolgen van de invoering van Passend onderwijs en de Jeugdwet. Hierdoor kreeg de school minder geld voor de inzet van zorg binnen het onderwijs, en moesten ouders langs vier loketten om de zorg voor hun kind op school en thuis te regelen: de school, het samenwerkingsverband, de gemeente en het zorgkantoor. “Dat is natuurlijk om gek van te worden”, zegt Frings. “Het was uitermate schrijnend om de verhalen van deze ouders te horen. We zijn als gemeente toen meteen een traject gestart om ervoor te zorgen dat die situatie zo snel mogelijk

verbetert. We wilden in plaats van de individuele beschikkingen één beschikbaarheidsfinanciering realiseren. Daarnaast wilden we dat de zorg in school voortaan door een beperkt aantal vaste hulpverleners wordt uitgevoerd.”

BESCHIKBAARHEIDS- FINANCIERING

En dat is per 1 januari 2019, zo'n twee jaar later, de realiteit. Dat het traject zo'n twee jaar in beslag nam, heeft onder meer te maken met de grote hoeveelheid betrokkenen: de gemeente Nijmegen en de andere gemeenten uit Rijk van Nijmegen het Land van Cuijk, samenwerkingsverband Stromenland, Punt Speciaal/de St. Maartensschool, de onderwijsinspectie, de twee gekozen zorgaanbieders Driestroom en TVN, en de zorgverzekeraar/het zorgkantoor. “Het was een gevarieerd gezelschap, allemaal met eigen regels, mogelijkheden en belangen”, vertelt Van Aalsum. “Maar ook allemaal met dezelfde inzet: dit moet echt anders. En dat laatste heeft gemaakt dat we met ondersteuning van het Nji tot een constructie zijn gekomen, waaraan alle gemeenten in Rijk van Nijmegen zich hebben geëngageerd. Hierbij heeft ook het Land van Cuijk zich aangesloten, waardoor er totaal 12 gemeenten meedoen.”

Het model ziet er als volgt uit: voor kinderen die vanuit de jeugdwet minder dan 12 uur zorg in onderwijstijd nodig hebben (50%), is een vast bedrag vastgesteld, dat staat voor 5 à 6 uur zorg.

Dit gemiddelde is op basis van dossieronderzoek bepaald. De gemeente Nijmegen betaalt dit geld in de vorm van subsidie aan de twee gekozen zorgaanbieders, die vaste hulpverleners inzetten om de zorg in de school uit te voeren. Voor de kinderen uit de andere 11 gemeenten, stuurt de gemeente Nijmegen een factuur naar de betreffende gemeenten. Daarnaast financiert OCW (via het tarief voor speciaal onderwijs) per kind per week 185 minuten ondersteuning. LECSO heeft dit aantal uren als gemiddelde beleidsmatig onderbouwd. Voor de kinderen die vanuit de WLZ of ZVW worden gefinancierd of op school meer dan 12 uur zorg nodig hebben (50%) worden (nog) wel individuele beschikkingen afgegeven. Dat geldt ook voor de leerlingen die uit een andere gemeente komen dan het Rijk van Nijmegen of Land van Cuijk (22%).

ÉÉN LOKET

De partij die we in dit model missen is het zorgkantoor. Veel kinderen krijgen immers ook middelen op basis van de Wet Langdurige Zorg. “De zorgverzekeraar heeft wel deelgenomen aan het traject en leverde een constructieve bijdrage,” vertelt Van Aalsum. “Maar het was op basis van de zorgverzekeringswet helaas niet mogelijk om voor de WLZ-middelen een beschikbaarheidsfinanciering te realiseren. Deze moeten individueel worden beschikt. Dat vinden we erg jammer, maar we hebben wél een manier gevonden om dat voor ouders zo makkelijk

mogelijk te maken: als zij hun kind aanmelden bij de St. Maartenschool, zitten zij met alle loketten aan tafel, zodat er korte lijntjes zijn met het zorgkantoor.”

Hier doelt Van Aalsum op de zogenoemde ‘Integrale Adviescommissie Toelaatbaarheid en Bekostiging zorg en onderwijs’, kort gezegd: de IATB. Dit is een toelatingscommissie waarin de aangesloten gemeenten (jeugdhulp), het samenwerkingsverband (onderwijsondersteuning), het zorgkantoor (zorg) en de school zijn vertegenwoordigd. De ouders zitten hier dus aan tafel met alle betrokken partijen. Samen bespreken zij welke zorg hun kind op school nodig heeft en op welke manier dat wordt geregeld. Omdat de wet voorschrijft dat de Commissie van Toelating (CT) van het samenwerkingsverband Passend onderwijs over de toelating moet beslissen, geeft de IATB een advies aan de CT, die dit in principe overneemt.

Alle kinderen uit de 12 aangesloten gemeenten – dat is ongeveer driekwart van de aangemelde kinderen – worden in de IATB besproken, ook de kinderen die meer dan 12 uur zorg nodig hebben en dus nog wel een individuele beschikkingsaanvraag moeten doen. Deze ouders worden daarbij door de commissie ondersteund. En dat geldt ook voor de ouders die een WLZ-aanvraag moeten doen.

“Helaas verloopt de aanmelding van de kinderen uit gemeenten die niet meedoen in dit model, niet

via de IATB”, zegt Verhees. “We zouden die ook graag meenemen, maar dat is om verschillende redenen behoorlijk ingewikkeld. Wel kan elke gemeente die dat wil, zich bij deze werkwijze en financieringsconstructie aansluiten.”

MONITOREN

Er is enthousiasme over de werkwijze, die zeker nog niet in beton is gegoten. Een groep met vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten, het samenwerkingsverband, de twee zorgaanbieders en de school volgt de bevindingen en ervaringen nauwkeurig. “Voor de uitvoerders van de zorg is dit bijvoorbeeld echt een grote verandering”, vertelt Verhees. “Ze komen niet meer op school om één bepaald kind te ondersteunen, maar ze draaien mee in de klas en maken deel uit van een team. Dat is een hele andere werkwijze. Maar ook: hoe verhouden onderwijs en zorg zich in de klas? Hoe gaan leerkrachten en hulpverleners in de klas om met het grijze gebied? Dat soort dingen worden goed gevolgd.”

Verder hebben de partijen afgesproken dat de vastgestelde normen worden aangepast als dat nodig blijkt, bijvoorbeeld omdat de zorgbehoeften of de populatie van de school verandert. “Zo kan bijvoorbeeld blijken dat het gemiddelde van 5 à 6 uur zorg moet worden aangepast”, zegt Frings. “Of dat we de grens van ‘een zorgbehoefte van minder dan 12 uur’ moeten verlagen of verhogen.

We hebben afgesproken om die normen elk jaar te bezien en zo nodig te herijken. Het mooie is dat nu de discussie op gang is gekomen of we dit model niet ook voor andere so- en vso-scholen moeten gaan invoeren. Dat zou heel mooi zijn, maar we willen dit nu eerst goed neerzetten.”

TIPS

- Vervang de uurtje-factuur-tje-bekostiging op basis van individuele beschikkingen door beschikbaarheidsfinanciering.
- Geef de gemeente de regierol om dit te organiseren en zorg ervoor dat ook andere gemeenten aansluiten.
- Durf als betrokken partijen over de geijkte grenzen en regels heen te springen.

MEER INFORMATIE

Bert Frings

b.frings@nijmegen.nl

Anne Verhees

a.verhees@puntspeciaal.nl

Tinie van Aalsum

t.vanaalsum@stromenland.nl

HARRIËT SMIT

WYTSE DE JONG

SUZANNE VAN WAKEREN

3.

PROEFTUIN UTRECHT:

SAMENWERKEN OM HET EENVOUDIGER TE MAKEN

In de proeftuin ‘Onderwijszorgarrangementen Utrecht’ slaan de gemeente Utrecht, de samenwerkingsverbanden Utrecht PO en Sterk VO en buurtteamorganisatie Lokalis de handen ineen om zorg in onderwijstijd op een eenvoudige en effectieve manier vorm te geven en te financieren. Visie en pragmatisch handelen gaan in deze proeftuin hand in hand, zo blijkt uit een gesprek met Wytse de Jong, Harriët Smit en Suzanne van Wakeren, respectievelijk beleidsmedewerker bij de gemeente Utrecht, programmamanager passend onderwijs bij samenwerkingsverband Sterk VO en beleidsmedewerker onderwijs bij samenwerkingsverband Utrecht PO.

De proeftuin speelt zich af op twee zml-scholen (so en vso) in Utrecht. Scholen met veel leerlingen die in de klas (veel) extra zorg nodig hebben. Die zorg moet onvoorwaardelijk en optimaal zijn, vinden de proeftuinpartners, want is dat niet het geval, dan kunnen deze leerlingen zich niet optimaal ontwikkelen en bestaat het risico dat ze thuis komen te zitten. “De proeftuin is gericht op eenvoud en effectiviteit voor leerlingen, ouders en school. We zijn vanuit de inhoud, visie, gaan kijken hoe we dat het beste kunnen bewerkstelligen”, aldus de Jong.

OMSLACHTIGE REGELGEVING

Dat de huidige regelgeving voor zorg in onderwijstijd zowel voor kinderen, ouders

als scholen veel knelpunten met zich meebrengt – verschillende wetten, meerdere geldstromen, bureaucratie, regeldruk, veel verschillende zorgverleners in de school – was in Utrecht aanleiding om op zoek te gaan naar mogelijkheden om dit te vereenvoudigen. “We willen dat kinderen, ouders en scholen zo weinig mogelijk last hebben van die omslachtige regelgeving”, zegt Smit. “En we zien het als onze taak om daarvoor alles te doen wat in ons vermogen ligt. Daarom zijn we drie jaar geleden met deze proeftuin begonnen. We richten ons daarin op de meeste complexe doelgroep, omdat juist die kinderen en ouders te maken hebben met verschillende wetten en schurende stelsels.”

De gekozen constructie is even eenvoudig als effectief: in plaats van individuele beschikkingen die door verschillende zorgaanbieders in de school worden uitgevoerd, financiert de gemeente per school 2 fte. Zo is er een beperkt aantal vaste hulpverleners in de school aanwezig, die alle extra zorg uitvoeren. In plaats van individuele afspraken met ouders te maken over de inzet van allerlei verschillende zorgaanbieders, biedt de school zo een collectieve voorziening waarmee permanent zorg in onderwijstijd is gegarandeerd.

Daar komt bij dat de gemeente per januari 2020 met twee vaste zorgaanbieders gaat werken, vertelt de Jong. “We hebben daarvoor een dialooggerichte aanbesteding georganiseerd, waar ook het onderwijs nauw

bij was betrokken. Inmiddels is duidelijk met welke twee aanbieders we gaan werken.”

GEEN GESTEGGEL

De omvang van 2 fte is bepaald op basis van gesprekken met de scholen. “We hadden ook alle beschikkingen bij elkaar kunnen optellen”, zegt Smit, “maar we kozen voor de pragmatische weg: we hebben aan de scholen gevraagd hoeveel ze op basis van hun gegevens, ervaringen en realiteitszin nodig hebben om de benodigde zorg goed en gegarandeerd te kunnen uitvoeren. Daar is die 2 fte op gebaseerd. Daarnaast zorgen wij als samenwerkingsverbanden natuurlijk voor de middelen voor onderwijsondersteuning. En het mooie is: er is vrijwel nooit gesteggel over wie wat betaalt.”

Volgens de gesprekspartners heeft dat vooral te maken met het feit dat gemeente en samenwerkingsverbanden al vanaf de start van passend onderwijs – als pilotregio eigenlijk al eerder – met elkaar optrekken vanuit een gedeelde visie. “Voorop staat dat ieder kind naar vermogen onderwijs moet kunnen volgen”, zegt Van Wakeren. “Dat klinkt vanzelfsprekend, maar dat vereist samenwerking, afstemming en soms creatieve of dure oplossingen. Als een kind bijvoorbeeld maar één uur naar school gaat, hoe regelen we dan het vervoer? Uitgangspunt is dat we samen altijd tot een oplossing komen.”

Een andere pragmatische keuze is het besluit om niet ingewikkeld te doen over de gemeentegrenzen en de grenzen van de samenwerkingsverbanden. Heel wat kinderen komen immers uit andere gemeenten/regio’s, en andersom zijn er Utrechtse kinderen die in een andere gemeente/regio naar school gaan. Smit: “De pilot is erop gericht om het eenvoudiger te maken, dus moeten we elkaar dan over en weer rekeningen gaan sturen? We gaan er vooralsnog van uit dat het ongeveer in evenwicht is. Dat is echter nog geen gladgestreken plaatje, ook omdat samenwerkingsverbanden om allerlei redenen verschillend omgaan met het toekennen van zorgzwaarte.”

OORMERKEN

Een oplossing moet nog worden gevonden voor de kinderen die onder de Wet Langdurige Zorg (WLZ) vallen. Omdat er voor zorg in onderwijstijd geen WLZ-indicatie is, moeten scholen aan ouders vragen om hiervoor een deel van hun budget af te staan. Ongewenst, vinden ze in Utrecht. “Daarmee stel je ouders soms voor hele lastige keuzes”, zegt Van Wakeren. “Bovendien wil je dit soort gesprekken als school eigenlijk niet met ouders hoeven voeren.”

In het kader van de proeftuin hebben de Utrechtse partners er bij het ministerie onder andere voor gepleit om een deel van de WLZ-indicatie te oormerken voor zorg in onderwijstijd. Ouders, school en zorgaanbieder kunnen dan

gezamenlijk afspraken maken over de inzet van deze middelen. Uit de laatste Kamerbrief van de ministers van OCW en VWS (15-2-2019) blijkt dat er op dat niveau in ieder geval bereidheid is om oplossingen te zoeken voor de WLZ-kinderen.

ANDERS EVALUEREN

Vooralsnog horen de partners positieve geluiden van betrokkenen – scholen, ouders, zorgverleners – en hebben zij de ambitie om de werkwijze uit te breiden. Om beter zicht te krijgen op de effecten van de inspanningen, gebruikt de gemeente een methodiek die is gebaseerd op het model van Robert Simons². Een andere manier van evalueren en beoordelen dan voorheen, vertelt de Jong. “In plaats van alleen harde cijfers en meetbare opbrengsten, worden alle aspecten van de inzet en de samenwerking in kaart gebracht en doordacht op de bedoeling. We doen eigenlijk een soort 360 graden feedback met alle betrokkenen. Je onderkent hiermee dat er niet één partij of inspanning maatgevend is voor de opbrengst, maar dat het gaat om een gezamenlijk resultaat. Het is een brede manier van evalueren die best wat inspanning vergt, maar die een goed beeld geeft van de totale kwaliteit die we samen, met elkaar, leveren.”

TIPS

- Prioriteit is dat ieder kind wordt geholpen. Wees daarbij creatief en durf ‘anders’ te denken.
- Doe het samen én leer samen. Samen leren geeft veel inzicht en brengt de werelden van zorg en onderwijs dicht bij elkaar.
- Werk aan integraliteit en streef ernaar dat dit zowel in het onderwijs als in de zorg tussen de oren zit.

MEER INFORMATIE

Wytse de Jong

wytse.de.jong@utrecht.nl

Harriët Smit

h.smit@sterkvo.nl

Suzanne van Wakeren

suzannevanwakeren@swvutrechtpo.nl

2. Robert Simons ‘Levers of control’ (1994, Harvard Business Review Press).

SANWI VISSER, HANS EVERHARDT, GERRY TACKEN & JANNEKE SIKKEMA

4.

SCHOOL ALS WIJK: ALLE GRONINGSE GEMEENTEN SLAAN HANDEN INEEN

Onder de naam School als Wijk (SAW) zijn er op alle mbo-locaties van de vier mbo-instellingen in de provincie Groningen hulpverleners aanwezig, die studenten adviseren, ondersteunen of doorverwijzen. Nabij, laagdrempelig en preventief. Het is het resultaat van een unieke provinciebrede samenwerking van alle gemeenten en mbo-instellingen in de provincie Groningen. Twee vertegenwoordigers van het mbo en twee vertegenwoordigers van de gemeente Groningen vertellen erover.

Hans Everhardt en Janneke Sikkema werken bij de twee grootste ROC's in de provincie. Everhardt is bestuursadviseur van het CvB van Noorderpoort en Janneke Sikkema werkt als beleidsadviseur passend onderwijs bij het Alfa-college. Van de gemeente Groningen zitten Gerry Tacken en Sanwi Visser aan tafel. Tacken houdt zich als beleidsadviseur bezig met preventief jeugdbeleid en de aansluiting jeugdhulp-onderwijs en Visser is hoofd leerlingzaken. Everhardt, Sikkema en Tacken maken deel uit van de begeleidingscommissie School als Wijk.

PREVENTIEF

Het doel van School als Wijk is duidelijk: doordat er vaste hulpverleners in de school aanwezig zijn, is de drempel voor jongeren laag om advies of hulp te vragen, worden zij vroegtijdig geholpen of doorverwezen en worden ernstiger

problemen, langdurig schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten voorkomen. Preventie is dan ook de belangrijkste inzet van School als Wijk. “Investeren in preventie vermindert op lange termijn dure curatieve maatregelen, zoals intensieve behandelingen, re-integratietrajecten en bijstandsuitkeringen”, aldus Everhardt.

Met die boodschap trokken de pleitbezorgers van School als Wijk in 2017 langs alle gemeenten in de provincie Groningen. Want na een succesvolle pilot op een aantal mbo-locaties, die werd bekostigd met VSV-middelen, had de SAW begeleidingscommissie de ambitie om School als Wijk uit te gaan voeren op alle mbo-locaties in de provincie Groningen. Daarvoor was de medewerking nodig van de Groningse gemeenten. Omdat de mbo-locaties – het zijn er 19 waarvan 14 in de stad Groningen – worden bezocht door jongeren uit de hele provincie, hebben alle 12 Groningse gemeenten baat bij de aanpak en ligt het dus voor de hand om deze preventieve aanpak gezamenlijk te bekostigen, zo is de redenering. En zo geschiedde, om te beginnen voor één jaar.

MISSIEWERK

De gemeenten zijn tot de volgende constructie gekomen: elke Groningse gemeente levert een financiële bijdrage naar rato van het aantal in de gemeente wonende mbo-studenten. De gemeenten bepalen zelf uit welke pot ze dat bekostigen. Deze middelen worden geïnd door

de gemeente Groningen die als kassier fungeert, en als zodanig vervolgens middelen beschikbaar stelt aan gemeenten waar zich één of meer mbo-locaties bevinden. Deze gemeenten sluiten op hun beurt de middelen door naar de organisaties die die uitvoering van School als Wijk verzorgen. De hulpverleners in het mbo zijn dus in dienst van de organisaties die School als Wijk uitvoeren. In de gemeente Groningen gaat het om ruim 9 fte.

Onder meer door de bezuinigingen in het sociaal domein, was er missiewerk en overtuigingskracht nodig om alle gemeenten mee te krijgen, vertelt Everhardt. “Je ziet dat gemeenten in eerste instantie geneigd zijn om naar het onderwijs te wijzen: jullie krijgen toch middelen voor passend onderwijs? Ons uitgangspunt is echter duidelijk: de onderwijsinstellingen ondersteunen de studenten bij het leren en de gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ondersteuning bij niet-schoolse leefgebieden. Gemeenten hebben daar verschillende mogelijkheden voor, zoals jeugdhulp, WMO en participatie. We hebben benadrukt dat de mbo-populatie voor 80% een WMO-populatie is.”

Wat ook hielp om gemeenten over de streep te trekken waren de inspiratiesessies die de SAW begeleidingscommissie organiseerde voor beleidsmedewerkers en wethouders. “Dat heeft geleid tot bewustwording op gemeentelijk niveau”, zegt Everhardt. “Ook doordat we wethouders daar in contact hebben gebracht

met jongeren. Hun verhaal zegt vaak meer dan onze betogen.” Voor de gemeenten was het nieuw, en soms lastig, dat de door hen gefinancierde ondersteuning niet door het basisteam/CJG in de eigen gemeente wordt uitgevoerd, vertelt Visser. “We moesten dus goed uitleggen dat de SAW-ondersteuners zo nodig de relatie leggen met het basisteam/CJG in de woongemeente van de jongeren. Dat maakt de aanpak juist zo sterk, omdat er op deze manier samenhang ontstaat in de ondersteuning thuis en op school.”

Ook op de locaties werken de SAW-ondersteuners nauw samen met andere ondersteuners, vertelt Sikkema: “Afhankelijk van de hulpvraag of problematiek van de jongere, wordt in de driehoek ‘SAW-ondersteuner – RMC plusmedewerker – ondersteuner passend onderwijs’ bekeken wie er in eerste instantie met de jongere aan de slag gaat.”

STRUCTURELE VOORZIENING

De resultaten mogen er zijn, zo blijkt uit registratiegegevens en uit tevredenheids-onderzoek onder studenten en onderwijs-personeel. In 2018 zijn in totaal 1.019 studenten individueel ondersteund door een SAW-ondersteuner en de studenten waarderen de ondersteuning met mooie cijfers. Met name het feit dat deze ondersteuners onafhankelijk zijn,

niet 'bij de school horen', ervaren de studenten als meerwaarde. In het voorjaar van 2019 is aan de gemeenten dan ook de vraag voorgelegd om van School als Wijk een structurele voorziening te maken.

Niet alle gemeenten hebben dat meteen toegezegd, maar in 2020 doen ze in ieder geval allemaal weer mee, vaak met de intentie om tot een meerjarige financiering te komen. Dat geldt ook voor de gemeente Groningen, vertelt Tacken. "De voorzichtigheid omtrent 'meerjarige financiering' heeft zoals in veel gemeenten te maken met tekorten in de jeugdhulp en ook met het feit dat in het voorjaar nog onduidelijk was of de VSV-middelen voor de komende 4 jaar wel of niet beschikbaar zouden komen".

Een ander punt is dat een aanzienlijk deel van de mbo-studenten afkomstig is uit andere provincies, met name Noord Drenthe. In 2018 kwam 8% van de studenten die SAW-ondersteuning kregen uit Drenthe. "Om deze voorziening in stand te houden, is het noodzakelijk dat ook de Drentse gemeenten waar deze leerlingen wonen, naar rato bijdragen aan de uitvoering van School als Wijk", aldus Tacken.

Dat is ook van belang omdat er, door verschillende oorzaken, in de SAW-begroting voor 2020 nog een gat zit van zo'n 270.000 euro. "Dit tekort is inmiddels gedekt, vooral door VSV-gelden in te zetten", zegt Everhardt. "Maar het zou natuurlijk beter zijn als de Drentse

gemeenten zouden bijdragen. Daar blijven we ons voor inzetten en de Groningse wethouders zijn voornemens om hierover in gesprek te gaan met de Drentse wethouders uit de 'kop van Drenthe'.

TIPS

- Betrek van het begin af aan alle verschillende domeinen: onderwijs, jeugdhulp, WMO, participatie.
- Start met het delen van een visie en de doelstellingen, en benoem expliciet welke partij waarvoor verantwoordelijk is.
- Hanteer een eenduidige en transparante financieringssleutel en vraag alle afzonderlijke gemeenten zich daaraan te committeren.

MEER INFORMATIE

Hans Everhardt

h.everhardt@noorderpoort.nl

Gerry Tacken

gerry.tacken@groningen.nl

ANNETTE VAN DER POEL

CAROLE SMAL

5.

VASTE GEZICHTEN VOOR SPECIALISTISCHE HULP IN HET SPECIAAL ONDERWIJS

In het speciaal onderwijs in Amsterdam is specialistische hulp met ingang van het schooljaar 2018-2019 vrij toegankelijk. In plaats van beschikkingen af te geven, bekostigt de gemeente Amsterdam fte, waarmee de scholen vaste hulpverleners kunnen inschakelen, die deel uitmaken van het (integrale) zorgteam van de school. De eerste ervaringen en opbrengsten zijn positief, zo blijkt uit een gesprek met Carole Smal, beleidsmedewerker Jeugd van de gemeente Amsterdam en projectleider van SJSO en Annette van der Poel, bestuurder van Orion, stichting voor openbaar speciaal onderwijs (po en vo) in Amsterdam, en lid van de SJSO-stuurgroep.

Er is een beperkt aantal vaste specialistische zorgverleners in de school, die direct inzetbaar zijn. Dat is de kern van het project 'Specialistische Jeugdhulp voor Speciaal Onderwijs' (SJSO) in Amsterdam. Het betekent dat tijdrovende, bureaucratische beschikkingaanvragen voor specialistische hulp niet meer nodig zijn en dat ouders en kinderen niet meermaals hun verhaal hoeven te vertellen.

TREKKINGSRECHT

In het project SJSO wordt specialistische jeugdhulp nabij en direct ingezet, zodat problemen vroegtijdig worden aangepakt en de hulp een preventieve uitwerking heeft. Daarnaast beoogt SJSO een goede samenwerking

tussen onderwijs en zorg en een optimale, ononderbroken schoolloopbaan van de meest kwetsbare kinderen. SJSO richt zich dan ook op de schooltypen waar de meeste specialistische zorg nodig is: (voortgezet) speciaal onderwijs, sbo, praktijkonderwijs en tussenvoorzieningen. In totaal gaat het om zo'n 6.000 kinderen.

De scholen hebben op basis van historische gegevens aangegeven hoeveel fte ze nodig hebben voor specialistische hulp in de school. Op basis daarvan is voor elke school het zogenoemde 'trekkingsrecht' vastgesteld, ofwel het aantal fte dat de school kan inzetten voor jeugdzorg en voor ggz. Om te bewerkstelligen dat het aantal beschikkingaanvragen substantieel zal verminderen, heeft de gemeente het aantal fte op advies van de stuurgroep voor de eerste twee jaar verhoogd. Want naast de genoemde inhoudelijke doelstellingen, is dat ook een ambitie van de gemeente, vertelt Smal. "Als het aantal beschikkingen voldoende afneemt, zal het SJSO een kostenbesparende operatie zijn, waarbij moet worden aangetekend dat hier ook een maatschappelijke kostenreductie zal zijn die niet direct van invloed is op jeugdhulpbudget. Gezien de grote bezuinigingen op de jeugdzorg, moet de tendens van minder beschikkingen dan ook zichtbaar worden en blijven. Dat is voor de gemeente ook een belangrijk uitgangspunt van SJSO." Van der Poel: "Bovendien gaat SJSO helpen om meer aan preventie te doen, door vroegsignalering, sneller handelen en de juiste ondersteuning te bieden."

Naast de middelen van de gemeente, krijgen de scholen geld van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs en van de schoolbesturen. Smal: “We hebben met de samenwerkingsverbanden en schoolbesturen afgesproken dat zij de hoogte van dat bedrag en van de inzet van onderwijsondersteunend personeel op peil houden. Daarnaast is er de SJSO-inzet van de gemeente, en zo kunnen we gezamenlijk een intensieve ondersteuning organiseren.”

FLEXIBEL

De gemeente organiseerde een aanbesteding voor zorgaanbieders en selecteerde 16 aanbieders waarmee een contract is afgesloten voor twee jaar. Vervolgens hebben de scholen zelf gekozen met welke van deze aanbieders ze gaan werken. De fte kunnen binnen een bestuur zo nodig flexibel worden ingezet, vertelt Van der Poel. “Het kan zijn dat in een bepaalde periode de ene school wat meer en een andere school juist wat minder ggz nodig heeft of dat er op een school bijvoorbeeld even extra inzet nodig is van een gedragstherapeut. Zulke verschuivingen zijn mogelijk mits dit gebeurt in overleg met het schoolbestuur én als het binnen het budget blijft.”

Natuurlijk is het van groot belang dat de gemeente inzicht krijgt in de effecten van het project. Smal zal de wethouder straks moeten kunnen laten zien dat SJSO inhoudelijk meerwaarde heeft

én dat het aantal beschikkingen afneemt. “De verantwoording is nadrukkelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid”, vertelt Van der Poel. “De scholen hebben hierin dan ook een taak. We gebruiken op schoolniveau een zeer uitgebreide monitor.”

MONITOREN

Ook op gemeentelijk niveau wordt SJSO vanzelfsprekend gemonitord. De gemeente zet bij de kleinere aanbieders schriftelijke evaluaties uit en voert met de grotere aanbieders evaluatiegesprekken. De schoolbesturen evalueren de inzet met de bij hen ingezette aanbieders. Daarnaast heeft de stuurgroep het Kohnstamm Instituut (UvA) opdracht gegeven om de kwaliteit en de effecten van SJSO gedurende twee jaar te onderzoeken.

Om de administratieve last te beperken, moeten de zorgaanbieders uitsluitend de gegevens registreren van trajecten van drie of meer gesprekken. Ze moeten deze gegevens twee keer per jaar, gelijk aan de CBS-gegevens, aanleveren bij de gemeente. In het eerste jaar, zo blijkt uit deze monitor, zijn er ongeveer 1.900 kinderen die SJSO-hulp (dus drie of meer gesprekken) hebben gehad. Daarnaast monitort de gemeente maandelijks voor hoeveel kinderen in het speciaal onderwijs ook nog een beschikking is aangevraagd. Neemt dat aantal af? “Elke maand krijgen alle schoolbesturen dit overzicht,” vertelt

Smal, “zodat zij dit in het zorgteam kunnen bespreken en maatregelen kunnen nemen als blijkt dat de school veel beschikkingen blijft aanvragen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een school niet de juiste SJSO-hulpverleners in huis heeft. Ook in de stuurgroep is de afname van het aantal beschikkingen een belangrijk punt van aandacht.”

MOOIE CASUSSEN

Er worden verschillende acties ondernomen om optimale SJSO-opbrengsten te bewerkstelligen. Zo hebben de samenwerkingsverbanden en de gemeente extra middelen ter beschikking gesteld om de integrale zorgteams op de scholen te coachen. Inzet is dat leerkrachten en zorgverleners op basis van hun eigen professionaliteit optimaal (leren) samenwerken. Ook worden er regelmatig kennisdelingen voor professionals georganiseerd.

Ook is er veel aandacht voor samen leren en kennis delen, onder meer door hiervoor een SJSO-brede werkgroep in het leven te roepen. Vanwege de laagdrempeligheid en de preventieve functie van ouder- en kindteams (OKT), participeren ook de OKT's in deze werkgroep.

SJSO draait pas een jaar, dus er zijn vanzelfsprekend nog ontwikkelpunten en knelpunten die moeten worden opgelost. Zo is het bijvoorbeeld een hele puzzel om de effecten écht goed in beeld te krijgen en is

het de vraag hoe om te gaan met het feit dat wel liefst een vijfde van de SJSO-kinderen afkomstig is uit (40!) regiogemeenten.

Maar al met al zijn de eerste opbrengsten en geluiden positief, zien en horen Smal en Van der Poel. “We zijn benieuwd naar de eerste rapportage van het Kohnstamm Instituut in november,” zegt Smal, “maar het algemene beeld is dat alle betrokken partijen hier blij mee zijn. Er zijn ook al heel wat mooie casussen van kinderen die de meerwaarde van SJSO illustreren. Het verminderen van het aantal beschikkingen zal voor de gemeente een belangrijk item blijven.”

TIPS

- Formeer een stuurgroep waarin de gemeente, de samenwerkingsverbanden en de schoolbesturen zijn vertegenwoordigd.
- Ontwikkel een goede monitor, maar beperk de administratieve last hiervan.
- Reserveer ontwikkeltijd voor de aanpak en het inverdiene van de investering.

MEER INFORMATIE

Carole Smal
c.smal@amsterdam.nl

Annette van der Poel
a.vanderpoel@orion.nl

DIETSKÉ DE VRIES

MIRIAM DE WERD

6. WISH: SAMEN FACILITEREN DAT KINDEREN WEERBAAR WORDEN

Preventie staat in het jeugdbeleid van de gemeente 's-Hertogenbosch hoog op de agenda: alle leerlingen van groep 6 krijgen de sociale weerbaarheidstraining WISH³; wat staat voor Weerbaarheid in 's-Hertogenbosch. Het is een unieke samenwerking tussen de gemeente en alle po-schoolbesturen in Den Bosch. Het project wordt aangestuurd door twee bevlogen vrouwen, die het project ook ontwikkelden: Miriam de Werd, als beleidsmedewerker van de GGD werkzaam binnen het preventieve jeugdbeleid van de gemeente 's-Hertogenbosch, en Dietske de Vries, coördinator van WISH en werkzaam bij het samenwerkingsverband po De Meerij.

Wat De Werd en De Vries zo'n zes jaar geleden 'op een zolderkamertje' bedachten, is inmiddels uitgegroeid tot een breed stedelijk project waar alle po-schoolbesturen in Den Bosch zich aan hebben gecommitteerd.

WISH in het kort

Alle leerlingen van groep 6 in de gemeente 's-Hertogenbosch worden gedurende tien weken een uur per week getraind in sociale weerbaarheid. In groep 7 en 8 krijgen ze herhalingslessen. De trainingen worden gegeven door een hiervoor opgeleide 'WISH-leerkracht' en een externe professional. WISH beschikt over een pool van professionals die hiervoor worden ingezet. Voor kinderen die tijdens de training opvallen of meer nodig hebben, kunnen scholen gratis extra ondersteuning inschakelen van het Regionaal Trainingscentrum.

“Toen wij de schoolbesturen met dit idee gingen benaderen, verwachtten we eigenlijk enige terughoudendheid in verband met de werkdruk en de volle agenda's van leerkrachten”, vertelt De Werd. “Niets was minder waar. Het idee werd door de meeste schoolbesturen direct omarmd en binnen de kortste keren deden alle schoolbesturen mee. Het eerste jaar deed meer dan de helft van de scholen mee en het jaar daarop zijn alle scholen aangesloten. De gemeente, schoolbesturen, scholen en ouders hechten heel veel waarde aan sociale weerbaarheid.”

3. Zie wat WISH oplevert voor de leraar de Verrassend Passend Special Leraar centraal.

KOPPELS

De samenwerkingsconstructie tussen schoolbesturen en de gemeente is simpel: van de duo's die de training geven, faciliteert elke samenwerkingspartner er één. De gemeente financiert uit de pot preventief jeugdbeleid de professionele trainers (ruim 80.000 euro per jaar) en de school zorgt ervoor dat minimaal één leerkracht de WIsH-training heeft gevolgd en geeft deze leerkracht(en) de gelegenheid om de training uit te voeren. "Omdat het moeilijk is om invallers te krijgen, hebben we een ruilconstructie bedacht", vertelt De Vries. "Gedurende de trainingsuren neemt de leerkracht van groep 6 – waar de training wordt gegeven – de groep van de WIsH-leerkracht over. Scholen die het belangrijk vinden dat de leerkracht van groep 6 bij de training aanwezig is, bekijken zelf hoe ze dat organiseren."

Voorheen werden er onder de naam WIBO (Weerbaarheidstrainingen in het basisonderwijs) trainingen gegeven door twee, door de gemeente betaalde externe professionals, maar het heeft volgens De Werd en De Vries veel voordelen dat de training nu wordt uitgevoerd door een koppel van een leerkracht en een professional. Allereerst is het kostenbesparend: de gemeente betaalt per training nu één in plaats van twee professionals, waardoor er meer scholen kunnen meedoen en er dus meer kinderen worden bereikt. Daarnaast heeft deze constructie een grote inhoudelijke meerwaarde, omdat er verschillende deskundigheden worden samengebracht. De Werd: "De WIsH-leerkracht

heeft pedagogische en didactische kennis en de andere trainer heeft kennis over sociale weerbaarheid en over het geven van een training, iets dat echt iets anders is dan lesgeven. Die combinatie maakt de training sterker en de trainers leren zo ook van elkaar. En doordat er nu geschoolde WIsH-leerkrachten zijn, zien we ook dat het thema weerbaarheid veel meer dan voorheen leeft in de scholen. Dat was veel minder het geval toen de training werd gegeven door twee externen die daarna weer uit de school verdwenen."

ALS EEN HUIS

Bij de start van WIsH in 2014 is er een stuurgroep gevormd, die bestaat uit De Werd, De Vries en vertegenwoordigers van de gemeente en van de schoolbesturen. De stuurgroep volgt en evalueert het project en doet zo nodig verbetervoorstellen. "In de eerste jaren speelde de stuurgroep een belangrijke rol," vertelt De Vries, "maar inmiddels komen we nog maar zeer sporadisch bij elkaar. Als het nodig is roepen we de mensen bijeen, maar dat is al lange tijd niet gebeurd. Het project staat namelijk als een huis."

Dat laatste heeft er ook toe geleid dat de gemeente de uitvoering van WIsH voor de komende drie jaar – tot en met het schooljaar 2021/2022 – heeft geborgd. "De gemeente heeft ons laten weten dat ze het de komende jaren niet meer nodig vindt om elk jaar het verantwoordingsproces te doorlopen", vertelt De Werd. "Daar zijn we, zeker in deze

tijden van bezuinigingen op de jeugdzorg, heel blij mee én trots op, omdat daaruit blijkt dat er bij de gemeente veel vertrouwen is in het project.”

ZICHTBAARHEID

Dat vertrouwen is niet ‘vanzelf’ ontstaan, want De Vries en De Werd stoppen daar veel tijd en energie in. “Zeker in tijden van bezuinigingen is het essentieel dat ambtenaren, raadsleden en de wethouder goed weten wat er met het geld gebeurt en dat ze het belang van het project inzien”, zegt De Werd. “We maken jaarlijks een overzicht van het aantal kinderen dat is getraind en hoeveel leerkrachten er zijn opgeleid en we zetten elk jaar een vragenlijst uit onder ouders en leerkrachten over hun ervaringen met WISH. Maar we hebben bijvoorbeeld ook een film⁴ gemaakt waarin je ziet wat de training inhoudt en wat kinderen leren. Dat helpt allemaal. Het is heel belangrijk dat je zichtbaar bent en dat je de gemeente goed informeert. Dat de schoolbesturen er zo vierkant achter staan is voor de gemeente natuurlijk ook heel belangrijk.”

De Vries vertelt dat WISH onderdeel is van een lopend NRO-onderzoek dat wordt uitgevoerd door Fontys OSO. “Het is een breder onderzoek naar samenwerking bij opvoeden en opgroeien. In dat kader wordt er bij WISH gekeken naar ouderbetrokkenheid, de invloed op het sociaal-

emotioneel functioneren en de borging. We hopen natuurlijk dat we de uitkomsten van dit onderzoek kunnen gebruiken om het programma verder te ontwikkelen, maar het zal ook weer meer bekendheid geven aan de aanpak en de effecten van WISH.”

Mogelijk gaat dat ook andere naburige gemeenten stimuleren om WISH in te voeren, iets waar De Vries al mee bezig is. “Ik heb met een aantal gemeenten gesprekken gevoerd en er is zeker interesse voor de aanpak. Maar ik realiseer me wel elke keer weer dat de samenwerking tussen de schoolbesturen en de gemeente hier in 's-Hertogenbosch echt uniek is.”

TIPS

- Investeer in de zichtbaarheid van het project.
- Investeer in de relatie met de gemeente.
- Blijf het project ontwikkelen, onder andere door onderzoek te doen.

MEER INFORMATIE

Miriam de Werd

m.de.werd@ggdhvb.nl

Dietske de Vries

d.devries@demeierij-po.nl

4. De film is te zien op www.compasnul13.nl/wish

JULIA KERKLAAN

MARK NIJLAND

MONIQUE ENGELSMAN

7.

LEERKRACHT EN HULPVERLENER SAMEN IN DE SCHOOL

Op de twee locaties van Integraal Kindcentrum IJmond⁵ zijn jeugdhulp, so (cluster 4) en sbo ondergebracht in één gebouw. Zo krijgen kinderen, dicht bij huis, onderwijs en zorg op maat. Het enthousiasme over de effecten van deze intensieve samenwerking is groot, en scholen, jeugdhulp en gemeente zitten op één lijn. We praten erover met Julia Kerklaan, teamleider van Kenter Jeugdhulp bij ICK IJmond, Mark Nijland, locatiecoördinator van de Antoniuschool (so-school) en Monique Engelsma, beleidsmedewerker van de gemeente Heemskerk.

Het IKC IJmond bestaat binnenkort vijf jaar. Het vieren waard en misschien ook een mooi moment om de naam te veranderen, vinden de gesprekspartners. De term 'Integraal Kindcentrum'/IKC roept namelijk nogal eens verwarring op vanwege de gelijknamige voorzieningen voor kinderopvang en onderwijs, die een andere doelgroep en andere doelstellingen hebben. "Bovendien dekt de term de lading ook niet goed," zegt Nijland, "want wij werken niet alleen integraal samen, maar wij combineren expertises op maat. Het is dus meer een 'expertisecentrum'."

DE JUISTE MIX

Door verschillende expertises te bundelen, biedt het IKC kinderen de juiste mix van onderwijs, begeleiding en behandeling en worden de hulpvragen van het kind in samenhang aangepakt. Dat gebeurt volgens het principe 'één kind, één gezin, één plan'. Ouders, leerkrachten, jeugdhulp en andere betrokkenen rondom het kind trekken gezamenlijk op om te bewerkstelligen dat ieder kind zich optimaal kan ontwikkelen.

Kinderen en ouders vinden het heel prettig dat diagnostisch onderzoek en behandelingen nu op school, onder schooltijd, plaatsvinden, vertelt Kerklaan. "Voorheen gingen ze daarvoor naar het behandelcentrum van Kenter, maar daar heerst natuurlijk een andere, wat meer medische, sfeer dan op een school. De school is voor de kinderen en ouders een veilige en vertrouwde omgeving."

Is het IKC aan de voorkant één loket met één team, aan de achterkant zijn de financieringsstromen van onderwijs en zorg nog gescheiden. Het samenwerkingsverband passend onderwijs verstrekt middelen op basis van toelaatbaarheidsverklaringen (so of sbo) en de jeugdhulp wordt gefinancierd door de gemeente op basis van individuele indicaties (door het CJG of JGZ).

5. ICK IJmond heeft twee locaties: in IJmuiden en in Beverwijk. In het ICK in IJmuiden is sbo De Boekanier en in Beverwijk is sbo De Zeearend ondergebracht. De Antoniuschool (so) zit op beide locaties.

TIJDELIJKE AFSPRAKEN

Dat laatste geldt echter niet voor de zogenoemde ‘onderwijszorgklassen’ waarmee het IKC een aantal jaren geleden is gestart. In deze kleine groepen voor de meest kwetsbare kinderen – maximaal tien – werken leerkrachten en jeugdhulpverleners samen in de klas met het doel dat de kinderen na ongeveer een jaar doorstromen naar een passende plek in een reguliere so- of sbo-klas of dagbesteding. Er zijn inmiddels vier onderwijszorgklassen: twee kleutergroepen en een middenbouwgroep.

De financiering van de onderwijszorgklassen moet momenteel nog elk jaar opnieuw veilig worden gesteld. Dat heeft te maken met verschillende factoren. “De onderwijszorgklassen draaiden al toen de gemeente werd benaderd over het financieringsvraagstuk”, vertelt Engelsma. “We hebben toen eerst een onderzoek laten doen naar de wettelijke mogelijkheden, grenzen en beperkingen. Dat heeft zeker geholpen, maar heeft niet direct geleid tot een structurele financieringsconstructie. Omdat we het wel een hele waardevolle voorziening vinden, hebben we tijdelijke afspraken gemaakt over de bekostiging van de onderwijszorgklas. In plaats van individuele indicaties, bekostigt de gemeente de inzet van de zorgverleners in de onderwijszorgklassen in de vorm van fte. Zo maken we in ieder geval mogelijk dat de onderwijszorgklassen kunnen doorgaan.”

Dat het tijd kost om tot een structurele bekostiging te komen, heeft ook te maken met het feit dat er meerdere gemeentes bij zijn betrokken. Deze jeugdzorgregio bestaat uit drie gemeentes (Heemskerk, Beverwijk, Velsen) en werkt nauw samen met de regio Zuid Kennemerland, waar ook een IKC is gevestigd. Engelsma: “We kopen gezamenlijk in en we streven zoveel mogelijk uniformiteit na. Insteek is dan ook om met de brede inkoopregio’s te komen tot een productafspraken voor de onderwijszorgklas, wat in feite een nieuw product is. We hopen binnen de huidige inkoopperiode additionele afspraken te maken, met de bedoeling dat we het product ‘onderwijszorgklas’ in het volgende inkoopproces gewoon meenemen. We zijn er hard mee bezig om dat geregeld te krijgen en ik heb goede hoop dat het zal lukken.”

TWEE WERELDEN

Natuurlijk helpen de tekorten in de jeugdzorg niet om tot een structurele bekostiging te komen. Financiële krapte maakt het lastig om op bestuurlijk niveau de handen op elkaar te krijgen voor iets nieuws. Bovendien zijn er nog niet veel ‘harde’ gegevens over de opbrengsten van de onderwijszorgklas, iets dat voor gemeenten natuurlijk belangrijk is. Wel is er een databank in opbouw, vertelt Kerklaan. “Vanaf de start van de onderwijszorgklas registreren we allerlei gegevens, zoals de hulpvragen van de kinderen, de doelen die we stellen en

behalen, de uitstroom en de klanttevredenheid. Er zijn dus steeds meer data beschikbaar.”

Een ander aspect dat een stagnerende rol heeft gespeeld in het proces, is het feit dat onderwijs en jeugdhulp twee verschillende werelden zijn, met verschillende regels, wetten, culturen en talen. Die verschillen spelen een rol op alle niveaus: op de werkvloer, op ambtelijk niveau binnen de gemeente, en dus ook in de gesprekken tussen IKC en de gemeente. “In het begin spraken we niet dezelfde taal, waardoor we elkaar niet altijd goed begrepen”, vertelt Kerklaan. “Dat er inmiddels meer begrip, verbinding en vertrouwen is, komt doordat we veel gesprekken hebben gevoerd en elkaar hebben leren kennen, maar vooral doordat we elkaar vinden op de inhoud. We stellen allemaal het kind centraal en we zijn het er roerend over eens dat de onderwijszorgklas voor deze populatie kinderen heel belangrijk is.”

ONTSCHOTTING

De ambitie is dat die gedeelde visie uiteindelijk zal leiden tot volledige ontschotting, zegt Nijland. “Want schotten belemmeren ons om onze stip op de horizon te bereiken. Bijvoorbeeld: doordat een kind nu een tlv-so of een tlv-sbo krijgt, wordt er al een schot gezet. Wij hopen dat we straks voor ieder aangemeld kind binnen ons integrale zorgteam zelf bekijken in welke groep en met welke ondersteuning dit kind zich het beste kan ontwikkelen, en dat er één budget is waarmee

we dat bekostigen. We hebben in die richting al grote stappen gezet, maar er moet – ook op het gebied van de wet- en regelgeving – nog wel wat gebeuren om dat te realiseren.”

TIPS

- Zorg dat vanaf het begin alle relevante betrokken partijen aan tafel zitten.
- Werk vanuit een gezamenlijke passie en visie.
- Investeer erin om elkaars taal te verstaan, bouw een relatie en vertrouwen op.

MEER INFORMATIE

Julia Kerklaan

juliakerklaan@kenterjeugdhulp.nl

Monique Engelsma

m.engelsma@heemskerk.nl

Mark Nijland

mark.nijland@aloysiusstichting.nl

TANJA VERHOEVEN

RIK AARDEN

8.

DE TILBURGSE PILOT 'ZORG IN ONDERWIJS'

Om effectievere en efficiëntere zorg en begeleiding in de school te realiseren, startten de gemeente Tilburg en Onderwijscentrum Leijpark (so en vso, ruim 420 leerlingen) in april 2019 de pilot 'Zorg in Onderwijs': de gemeente gaf de school één subsidiebedrag waarmee vaste zorgverleners zijn ingezet in de kleuterklassen. Tanja Verhoeven, beleidsmedewerker van de gemeente Tilburg, en Rik Aarden, schoolleider van de SO-afdeling van Onderwijscentrum Leijpark vertellen over deze samenwerkingsconstructie. En over het vervolg, want er zijn ambitieuze uitbreidingsplannen.

Deze voormalige mytyschool heeft een groeiende en zeer brede populatie: Onderwijscentrum Leijpark geeft onderwijs aan leerlingen van 4 tot 20 jaar met een functionele beperking vanwege een medische aandoening, motorische of verstandelijke beperkingen of een combinatie daarvan. Aangezien heel wat leerlingen extra zorg of begeleiding nodig hebben om het onderwijs succesvol te kunnen doorlopen, was er volop aanleiding om op zoek te gaan naar een constructie om dat goed te organiseren en te financieren.

De bestaande werkwijze met individuele beschikkingen brengt namelijk versnippering, omslachtige procedures, tijdverspilling en onrust in de klas met zich mee, vertelt Aarden. “De individuele indicaties en contracten moeten allemaal apart met ouders worden afgestemd

en de zorguren moeten apart in de klas worden ingezet. Dat leidt, naast bureaucratie, tot een komen en gaan van verschillende hulpverleners in de klas en tot aanbodgestuurde zorg. Bovendien legt het een ongewenste druk op onze relatie met ouders. We praten met ouders liever over de ontwikkeling van hun kind dan over contracten, procedures en financiën.”

Dat deze situatie ook de gemeente Tilburg een doorn in het oog is, blijkt onder meer uit het programma ‘Ieder kind voelt zich thuis op school’, waarvan Verhoeven programmaleider is en dat wordt uitgevoerd in de regio Hart van Brabant (9 gemeenten). “De verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp is in dat programma een belangrijk punt. We willen sneller reageren en acteren en preventiever, effectiever en efficiënter samenwerken.”

INSCHATTING

Om de genoemde knelpunten op te lossen, is in de kleuterklassen van Onderwijscentrum Leijpark de pilot ‘Zorg in Onderwijs’ gestart. In grote lijn: de gemeente geeft geen individuele beschikkingen meer af aan ouders, maar verstrekt één subsidiebedrag aan de school, die met dat geld een zorgverlener aanstelt. Het lag voor de hand om de pilot in de kleuterklassen uit te voeren, omdat er voor veel kleuters nog geen beschikkingen waren afgegeven. Het was daardoor eenvoudig om de extra zorg voor deze kinderen op een

andere manier te faciliteren. Kleuters waarvoor al beschikkingen liepen, zijn om organisatorische redenen buiten de pilot gehouden.

Om het subsidiebedrag vast te stellen, vroeg de gemeente de school om aan te geven welke kleuters extra zorg nodig hebben en hoeveel uren daarmee gemoeid zijn. Het ging om 17 kleuters. De school baseerde de zorgbehoefte op informatie van de ouders en van de voorziening waar de kinderen vandaan kwamen, de beoordeling van een orthopedagoog en op eigen observaties. “Wij vertrouwen op het deskundige oordeel van deze partijen en hebben de omvang van de subsidie op die inschatting gebaseerd”, zegt Verhoeven. “Aangezien deze werkwijze de school ook besparingen oplevert en de beschikkingskosten van de gemeente wegvallen, komen we netto onder de streep voordeliger uit dan op basis van individuele beschikkingen. De verbetering van de kwaliteit van de zorg in de klas, gecombineerd met een financieel voordeel, maakt het – zeker in tijden van tekorten in de jeugdzorg – makkelijker om politiek draagvlak te krijgen.”

ouders

Aangezien de wet voorschrijft dat ouders zelf kunnen bepalen welke aanbieder er voor hun kind wordt ingezet, konden zij in principe bezwaar maken tegen de werkwijze. Die keuzevrijheid is met deze constructie immers beperkt. Aarden: “We hebben dit van tevoren goed met de ouders

gecommuniceerd en onze school werkt sowieso al jaren met twee vaste zorgaanbieders. De ouders die we hebben betrokken bij de eerste evaluatie waren positief. Een vraag van ouders was dan ook of hun kind volgend schooljaar in groep 3 deze ondersteuning ook weer op deze manier krijgt.”

Inmiddels kan die vraag bevestigend worden beantwoord, want de 9 gemeenten van de regio Hart van Brabant hebben besloten om de pilot in schooljaar 2019-2020 voort te zetten in de kleuterklassen én voor alle kinderen die doorstromen naar groep 3. De nieuwe werkwijze levert kinderen, ouders en leerkrachten namelijk veel op en heeft de eerder genoemde knelpunten in sterke mate opgelost.

Ook wordt dit pilotjaar gebruikt om ‘Zorg in Onderwijs’ door te voeren in de hele school en om in die transformatie ook een andere Tilburgse school mee te nemen. Verhoeven: “Daar komt heel wat bij kijken, omdat de lopende beschikkingen daarvoor opengebrouwen moeten worden. Dat kan voor ouders heel moeilijk zijn, zeker als de huidige ondersteuning van hun kind goed loopt. We respecteren het dan ook als ouders ‘nee’ zeggen en we bekijken dan wel hoe we dat achter de schermen regelen. Wel hebben we met het oog op deze transformatie het besluit genomen om individuele beschikkingen voor zorg in onderwijstijd na juni 2020 niet meer te verlengen.”

VERBREIDING

De werkwijze wordt ook in andere opzichten verbreed: inmiddels zijn de negen gemeenten van Hart van Brabant aangehaakt en wordt met het zorgkantoor overlegd om ook kinderen mee te nemen die zorg krijgen vanuit de Wet Langdurige Zorg (WLZ). Het zorgkantoor staat er in principe positief tegenover, vertelt Verhoeven hoopvol. “Als we die verbreding met elkaar realiseren, zetten we samen echt iets moois neer, want dan kunnen veel meer kinderen en ouders profiteren van de nieuwe constructie.”

Verhoeven en Aarden hebben hooggespannen verwachtingen, maar zijn zich er ook van bewust dat er nog heel wat zaken uitgewerkt of geregeld moeten worden. Zo is het bijvoorbeeld een punt van discussie op welk moment kinderen in de WLZ komen, is het de vraag wat te doen als er ineens meerdere kinderen binnenkomen die heel veel extra zorg nodig hebben, en moet worden bekeken wat na de transformatie de meest geëigende financieringsvorm zal zijn. “Op dit moment contracteert de gemeente de zorgaanbieders, gaat de subsidie naar de school en maakt de school afspraken met de aanbieders”, zegt Verhoeven. “Maar mogelijk zal dat na de transformatie veranderen, bijvoorbeeld omdat de zorg moet worden aanbesteed.”

Ook de betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, die vooralsnog geen rol spelen in de pilot, is nog onduidelijk. Zo

is er nog discussie over de TLV-criteria en over het ‘grijze gebied’, zoals Aarden het noemt: is dit zorg of is dit onderwijs? De wettelijke scheiding tussen onderwijs- en zorgmiddelen blijft lastig, maar de gemeente Tilburg zet er in ieder geval vol op in dat kinderen en ouders daar niet de dupe van zijn.

TIPS

- Ga gewoon beginnen, begin klein en vertrouw op olievlekwerking.
- Vertrouw als gemeente op de deskundigheid en de expertise van betrokken partijen rondom het kind.
- Maak ten behoeve van het politieke draagvlak inzichtelijk dat de constructie inhoudelijk grote meerwaarde heeft en geen meerkosten met zich meebrengt.

MEER INFORMATIE

Rik Aarden

r.aarden@ocleijpark.nl

Tanja Verhoeven

tanja.verhoeven@tilburg.nl

NABESCHOUWING

VERBONDEN FINANCIERING

Vincent Fafieanie (Nji)

Michiel van der Grinten (Oberon)

Financiering van verbindingen tussen onderwijs en zorg; dat is naar elkaar toegroeien in 'het grijze gebied'. De afgelopen maanden hadden wij het voorrecht om (samen met tekstschrijver Elise Schouten) acht inspirerende voorbeelden in kaart te brengen van scholen, samenwerkingsverbanden, zorgaanbieders en gemeenten die elkaar hebben gevonden 'door over geijkte grenzen en regels heen te springen', zoals een betrokkene het verwoordde. In deze nabeschuwing maken we een korte balans op: hoe gaan de samenwerkende partijen te werk? En wat kenmerkt de samenwerking?

RUIMTE BINNEN DE KADERS

Ook vóór de invoering van de Jeugdwet en de Wet passend onderwijs, nu vijf jaar geleden, was het belang van een goede aansluiting tussen de beide stelsels al duidelijk. De wetgever verwoordde dat als volgt: 'De school is een belangrijke plek om problemen vroeg te signaleren, zodat snel en adequaat lichte zorg verleend kan worden en voorkomen kan worden dat problemen escaleren en uitval optreedt. Door jeugdhulp in en om de school te brengen,

krijgen leraren ondersteuning bij het omgaan met gedrags- en andere opgroei-problematiek⁶.

Over de wijze waarop de betrokken partijen dat moeten doen en bekostigen is in de wet niets vastgelegd⁷. Enerzijds geeft dat weinig houvast en veel discussie over verantwoordelijkheden en over wie wat behoort te betalen⁸; anderzijds biedt het veel ruimte om te pionieren en geldstromen zó te combineren dat kinderen op school de ondersteuning en zorg krijgen die zij nodig hebben. De voorbeelden in deze bundel geven er blijk van dat de betrokken professionals, beleidsmakers en bestuurders deze ruimte zien en weten te benutten.

OP GEZAMENLIJKE MISSIE

Het draait in de beschreven praktijkvoorbeelden om de mogelijkheden om financieringsvraagstukken op te lossen. Maar dat is geen doel op zich. De samenwerking tussen onderwijs en zorg is in alle voorbeelden gebaseerd op een fundament van inhoudelijke consensus. Partijen hebben elkaar gevonden in hun overtuiging dat het beter kan, dat zij door hun expertise te combineren en hun werk anders te organiseren veel beter in staat zijn om kinderen en ouders tijdig het juiste maatwerk te bieden, met minder bureaucratie.

Dat is in veel gevallen een jarenlange zoektocht geweest van elkaar leren kennen, begrijpen en vertrouwen. En die gezamenlijke tocht is nog niet ten einde. De nieuwe werkwijzen en aanpakken zijn geïmplementeerd en worden de komende jaren geëvalueerd en verder

6. Memorie van toelichting bij de jeugdwet, kamerstuk 2013/07/01.

7. Afgezien van de verplichting om op overeenstemming gericht overleg te voeren over jeugd- en ondersteuningspannen.

8. Zie Eerste evaluatie Jeugdwet, Nivel e.a. 2018. Evaluatie passend onderwijs.

Deel 5: Tussenstand. Ledoux, G. & Waslander, S., 2019.

aangescherpt. Wat betreft de bekostiging staan de partijen voor de uitdaging om de nu veelal voorlopige en tijdelijke afspraken om te zetten in structurele financiering. Alle acht de voorbeelden vertellen een eigen uniek verhaal. Maar er zijn ook overeenkomsten. We zetten een aantal hoofdlijnen op een rij.

ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE VAN POPULATIES ALS FINANCIERINGSGRONDSLAG

Veel gesprekken over samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp gaan over de vraag ‘wie moet wat betalen?’. In de voorbeelden in deze bundel is er een antwoord gevonden op deze vraag. Niet door naar de letter van de wet te kijken, maar door uit te gaan van de bedoeling. In verschillende rapportages⁹⁻¹⁰ die onlangs verschenen zijn, wordt nogmaals duidelijk dat het niet altijd zwart en wit is wie wat moet betalen vanuit onderwijs of jeugdwet. Men vindt elkaar in het ‘grijze gebied’.

Samenwerken in het ‘grijze gebied’ vereist vertrouwen in elkaar, maar ook transparantie over financiering. Rechtmatigheid en doelmatigheid zijn de centrale begrippen als het erom gaat de grondslag van financiering te kunnen bepalen. De Jeugdwet biedt gemeenten ruimte om te bepalen of jeugdhulp middels een algemene voorziening of middels een individuele beschikking wordt aangeboden. Deze ruimte wordt in de beschreven voorbeelden benut door afspraken over beschikbaarheids- of populatiefinanciering te maken. Er wordt

afgesproken hoeveel formatie jeugdhulp er voor een specifieke onderwijslocatie beschikbaar is. De rechtmatigheid wordt onderbouwd door de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in beeld te brengen en op basis daarvan de gezamenlijke inzet te bepalen die voor de populatie nodig is. Er is daarbij voor verschillende manieren gekozen: op basis van historische gegevens, middels een inventarisatie van actuele beschikkingen, door op basis van kennis over de ondersteuningsbehoeften van de populatie een schatting te doen of door bij toelating op school een integrale afweging te maken.

De veelal op individuele beschikkingen gebaseerde inzet van jeugdhulp wordt op deze wijze meer collectief gemaakt, waardoor ze beter aansluit bij de organisatie van het onderwijs. Er is minder belasting voor ouders doordat er sprake is van minder bureaucratie. Veelal maken gemeenten afspraken met één of twee aanbieders voor een periode van meerdere jaren. Waar in de ene situatie wordt gewerkt met ‘trekkingsrecht’ voor het onderwijs op jeugdhulpinzet, kiest een andere gemeente voor gemiddelde kostprijzen of formatiefinanciering. Voor welke benadering ook wordt gekozen, er ontstaan rust, continuïteit en een vaste structuur zodat de kwaliteit van het werk centraal kan staan.

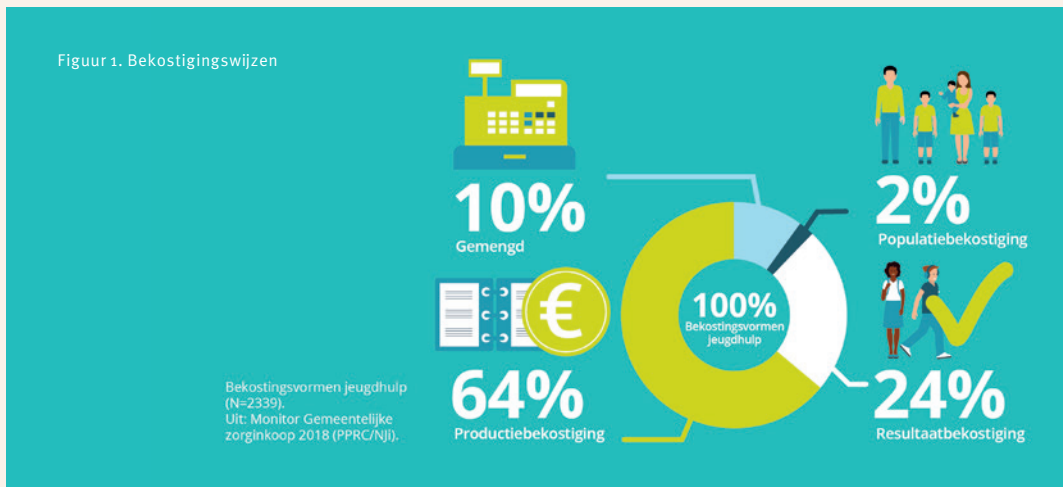
Vormen van beschikbaarheids- of populatiebekostiging voor jeugdhulp worden op beperkte wijze toegepast (zie figuur 1)¹¹.

Bestuurlijke aandachtspunten voor het OOGO¹² voor de komende periode:

- › Stel de bedoeling van de wetgevingen

9. Berenshot ‘Inzicht in zorg in onderwijstijd’: Onderzoek naar de organisatie en financiering van ondersteuning in het (voortgezet) speciaal onderwijs, 24-7 2019.

10. Andersson Elffers Felix, ‘Op weg naar een optimale ontwikkeling voor ieder kind’, Onderzoek maatregel 8 onderwijszorgbrief, 10- 2019.

centraal; niet alleen betreffende de inhoud, maar ook om tot transparante financiële afspraken te komen.

- › Organiseer meer rust, continuïteit en zekerheid door financiering van jeugdhulpinzet structureel te koppelen aan onderwijsvoorzieningen, zodat de kwaliteit centraal komt te staan.
- › Zoek mogelijkheden om binnen de jeugdwet en de Wet passend onderwijs beschikbaarheids- en populatiefinanciering te organiseren.

LEREN EN VERANTWOORDEN: RESULTATEN IN BEELD

De in deze bundel beschreven voorbeelden van samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp betreffen nieuwe vormen van samenwerking waar nog weinig ervaring mee is opgedaan. Het is daarom niet vreemd dat men enerzijds meer

greep wil krijgen op de doelmatigheid van de samenwerking en het resultaat voor de jongeren, en anderzijds wil leren hoe het werkt en wat verbeterd kan worden. Het zijn deze perspectieven die in de voorbeelden naar voren komen.

Draait het bij doelmatigheid vooral om de kosten en verminderde bureaucratie, bij de resultaten voor de jongeren gaat het vooral over het realiseren van de beoogde onderwijs- en hulpdoelen en over de tevredenheid. En bij het leren gaat het erom dat de betrokkenen zicht krijgen op ‘wat goed gaat en wat beter kan’. Dit vanuit het besef dat het tijd en aandacht kost om nieuwe vormen van samenwerking goed te ontwikkelen. Dat is geen makkelijke opgave nu jeugdzorgbudgetten van gemeenten onder grote druk staan. Dat vraagt van bestuurders dat zij goed verbonden zijn met de ontwikkelingen.

Er wordt op verschillende manieren geleerd. Zo zijn er bijeenkomsten voor professionals waar reflectie

11. Uit: Monitor Gemeentelijke zorginkoop 2018 (PPRC/Nji). <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Inkoop-jeugdhulp-door-gemeenten-Hoe-zit-het.pdf>

12. OOGO: op overeenstemming gericht overleg tussen gemeenten en samenwerkingsverbanden over wederzijdse planvorming (ondersteuningsplan en jeugdhulpplan), zoals opgenomen in de jeugdwet en de wet passend onderwijs.

op casuïstiek en samenwerken centraal staan. Er wordt geïnvesteerd in coaching voor professionals, en professionals en beleidsmakers bespreken en duiden data om te komen tot verbeterafspraken. Ook zijn er rapportages over de omvang en de aard van beschikkingen voor specifieke doelgroepen. Verder wordt er wetenschappelijk onderzoek gedaan of wordt er een 360 graden feedback met alle betrokkenen georganiseerd vanuit het idee dat iedereen bijdraagt aan het gezamenlijke resultaat. Rode draad is dat er geleerd wordt vanuit een meervoudig perspectief, waarbij ‘samen leren doen wat werkt’ de basis is om de samenwerking onderwijs-jeugdhulp te versterken en uit te bouwen. Niet alleen vanuit de inhoud, maar ook vanuit organisatorisch en financieel perspectief.

Zo ontstaan er bouwstenen die, naast ‘harde’ data, maatschappelijke waarden in beeld brengen als onderbouwing voor maatschappelijke verantwoording.

Aandachtspunten voor de komende periode:

- › Onderbouw onderzoekmatig de positieve effecten van de samenwerking onderwijs-jeugd ter ondersteuning van een passend en dekkend aanbod.
- › Investeer in gezamenlijke professionele leeromgevingen om inhoudelijk en organisatorisch te verbeteren en efficiënter te leren werken.
- › Investeer in kennisdeling over en opbouw van een waardengedragen verantwoording.

BESTUURLIJK BORGEN

De partijen verankeren hun samenwerking in afspraken tussen de bestuurlijke partners, te weten gemeenten en schoolbesturen. Aan de kant van de schoolbesturen treedt het samenwerkingsverband meestal, maar niet altijd, als gesprekspartner op. Het initiatief kan van

verschillende kanten komen. Soms van onderop, ingezet door professionals van zorgaanbieders en scholen, soms van bovenaf, bijvoorbeeld door portefeuillehouders van gemeenten. Er is sprake van een stevige sturing op de samenwerking. Gemeenten hebben daarin veelal een regierol als hoeder van het gezamenlijke belang.

In veel gevallen is er een stuurgroep ingericht waarin zowel bestuurlijke partners als vertegenwoordigers van zorgaanbieders, scholen, wijkteams en jeugdgezondheidszorg zitting hebben. Daarin worden onder andere afspraken gemaakt over het financieringsmodel, het beschikbare budget, de wijze van verantwoording, te behalen doelen en de monitoring daarvan. In enkele gevallen zijn de afspraken vastgelegd in een convenant. De komende jaren wordt in (en tussen) de diverse regio’s toegewerkt naar structurele en toekomstbestendige financiering van de aanpak. Daarbij dienen zich een aantal aandachtspunten aan:

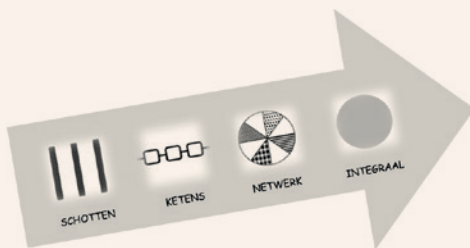
Bestuurlijke aandachtspunten voor het OOGO de komende periode:

- › Agendeer de aanpak in het op overeenstemming gericht overleg over ondersteuningsplannen en jeugdplannen.
- › Breng het rendement van de aanpak in beeld, zodat je kunt inspelen op eventuele veranderingen in de zorgbehoeften van de schoolpopulatie.
- › Veranker de werkwijze en de selectie en inzet van zorgaanbieders in komende nieuwe inkoopafspraken.
- › Breid de aanpak uit naar gemeenten in de regio die nog niet betrokken zijn, inclusief afspraken over verrekening van kosten.
- › Breid de aanpak uit naar bovenregionale onderwijszorgvoorzieningen¹³ door afspraken te maken met meerdere samenwerkingsverbanden en (regionale) gemeentelijke inkooporganisaties.

EFFECTIEF ORGANISEREN

We zien in de voorbeelden dat de samenwerking toegroeit naar een integraal model: één multidisciplinair team van jeugdhulp- en onderwijsprofessionals op school, één loket voor ouders, en waar mogelijk één budget voor hulp en ondersteuning. Integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp aan de voorkant vereist ontschotting van organisaties en geldstromen aan de achterkant. Daarin gaan deze voorbeelden verder dan de landelijk gangbare netwerkbenadering of de ketenbenadering met geschakelde verantwoordelijkheden (zie figuur 2¹⁴).

Figuur 2. Modellen van samenwerking

Ook zien we integrale samenwerking op locaties ontstaan doordat expertise van de jeugdhulp wordt ingebracht in de onderwijssituatie. Daardoor ontstaan nieuwe kansen en tegelijkertijd ook vragen op het gebied van professionalisering.

De uitdagingen voor het OOGO de komende periode:

- › De collectieve benadering van onderwijs en de individuele benadering van zorg integreren.

- › Werken aan verbinding, vertrouwen en professionalisering in de samenwerking tussen jeugdhulpmedewerkers, internbegeleiders en leerkrachten in de school en de klas.
- › Afstemmen met het werk van de gemeentelijke wijkteams, Centra voor Jeugd en Gezin, Jeugdgezondheidszorg en de gespecialiseerde Jeugdhulp.

TOT SLOT

Zoals René Peeters in de inleiding aangeeft, vragen de veranderingen in het sociaal domein visie, daadkracht en tijd. In het landelijk programma ‘Mét andere ogen’ worden op basis van vragen uit de regio’s leeromgevingen ingericht. Deze omgevingen moeten gaan bijdragen aan kennisontwikkeling en -deling over de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp op het niveau van uitvoering, beleid en bestuur. Door de verbindingen tussen de regio’s en de steun van landelijke organisaties wordt een beweging op gang gebracht waarbij kennis, inzichten en ervaringen wederzijds worden gedeeld. Dit is een sterke stimulans om door te ontwikkelen in de lijn van de voorbeelden uit deze bundel.

Het vorm geven van jeugdhulp in en om de school en de financiering daarvan vragen om een zorgvuldig proces waarin de betrokkenen stap voor stap met elkaar leren, ontdekken en ontwikkelen. De hier beschreven ervaringen passen in dat beeld. Ze laten zien dat systemen niet leidend hoeven te zijn als belangen van

13. Dit punt heeft ook de aandacht van de projectgroep ‘zorg in onderwijstijd’ vanuit de ministeries OCV en VWS

14. Uit: Landelijke inventarisatie aansluiting onderwijs en jeugdhulp 2018. Van der Grinten et al., 2018.

kinderen voorop staan. Door te pionieren, creatief en standvastig te zijn, is er meer mogelijk dan we aanvankelijk denken. Wij hopen daar met deze bundel aan bij te dragen.

MEER INFORMATIE

Vincent Fafieanie

v.fafieanie@nji.nl

Michiel van der Grinten

mvdgrinten@oberon.eu

COLOFON

Inleiding en interviews: Tekstbureau Elise Schouten
Nabeschouwing: Vincent Fafieanie, Nji en Michiel van der Grinten, Oberon
Vormgeving: BUREAUBAS • Foto cover: Petja Buitendijk /
Foto's portretten: Ewouter.com • Drukwerk: Drukproef
Productie: Rosenmullers Communicatie & Organisatie

November 2019

Steunpunt Passend
Onderwijs

VORAAD

PO RAAD

Nederlands
Jeugdinstituut

Oberon
onderzoek | advies

Dat het kind er belang bij heeft dat onderwijs en jeugdhulp met elkaar samenwerken wordt breed onderschreven, maar wet- en regelgeving maken dat soms behoorlijk lastig. Scholen en jeugdhulpinstellingen hebben immers te maken met verschillende geldstromen, voorwaarden en verantwoordingssystemen. Deze special gaat over die financiële kant van de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp, en presenteert acht praktijken van samenwerkingen die erin zijn geslaagd om, ondanks de wettelijke barrières, te komen tot een gezamenlijke financiering en aanpak. Als alle betrokken partijen het belang van het kind werkelijk voorop stellen, is er veel mogelijk.

www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl

Steunpunt Passend
Onderwijs

VORAAD

PO RAAD

Nederlands
Jeugdinstituut

Oberon
onderzoek | advies